

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЗМІСТ

Мельник С.А.

Загальноосвітня школа I-III ступенів № 36 м. Харкова

Анотація. Стаття присвячена висвітленню окремих аспектів проблеми ключових компетентностей У представленій публікації окреслено наукові підходи до розкриття дефініцій „компетентність” і „ключові компетентності”, визначення системи ключових компетентностей та їх змісту. Обґрунтовано авторську позицію з цих питань.

Ключові слова: процес навчання в загальноосвітньому навчальному закладі, компетентність, ключові компетентності

Аннотация. Мельник С.А. **Ключевые компетентности: определение и содержание.** Статья посвящена освещению отдельных аспектов проблемы ключевых компетентностей В представленной публикации очерчены научные подходы к раскрытию дефиниций „компетентность” и „ключевые компетентности”, определению системы ключевых компетентностей и их содержанию. Обоснована авторская позиция по этим вопросам.

Ключевые слова: процесс обучения в общеобразовательном учебном заведении, компетентность, ключевые компетентности

Annotation. Melnick S. A. **Key competencies: definition and content.** The article is devoted to the interpretation of different aspects of key competencies problem. Scientific approaches to interpretation of „competence” and „key competencies” definitions, the system of key competencies and their content are described in represented publication. On these questions the author point of view is considered.

Key words: process of education in a secondary educational establishment, competence, key competencies.

Вступ.

Інтенсивний розвиток сучасного інформаційного суспільства, інтеграція України в загальноєвропейський простір зумовлюють необхідність модернізації змісту шкільної освіти та системи контролю за засвоєнням його учнями. У світлі цього на початку ХХІ ст. українські науковці звернули увагу на праці зарубіжних авторів, в яких пропонувалося оцінювати результати навчання школярів не у традиційних параметрах (знаннях, уміннях та навичках), а в інтегрованих показниках – компетентностях

За останні роки проблема формування компетентностей школярів зайняла гідне місце у вітчизняній педагогічній літературі. Зокрема, різні її аспекти розкрито у працях таких авторів, як С. Бондар, Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун, І. Родигіна, О. Савченко та ін.

Науковці підкреслюють, що в сукупності різноманітних компетентностей які повинні засвоїти учні протягом шкільного терміну навчання, центральне місце займає група ключових компетентностей Проте з'ясовано, що, незважаючи на злободенність проблеми формування компетентностей такого рівня, в наукових працях спостерігається неоднозначність підходів щодо трактування освітянами основних для цієї проблеми понять, а також визначення для учнів самих груп ключових компетентностей та їх змісту. Це доводить необхідність проведення подальших наукових пошуків у цьому напрямі.

Роботу виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри загальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Формулювання цілей роботи

Цілями статті є окреслення існуючих наукових підходів до розкриття сутності дефініцій „компетентність” і „ключові компетентності”, визначення системи ключових компетентностей та їх змісту, а також обґрунтування авторської наукової позиції з цих питань.

Результати досліджень.

У наукових працях компетентність визначається як: 1) специфічна здатність, котра необхідна людині для ефектного виконання конкретної дії в певній галузі й яка включає вузькоспеціальні знання, уміння, способи мислення, а також відповідальність за свої дії (С. Бондар, В. Кальней, Дж. Рамен, С. Шишов); 2) індивідуальна характеристика ступеня відповідності певним вимогам (А. Маркова); 3) володіння людиною сукупністю взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності, які задаються відносно певного кола предметів і які необхідні, щоб якісно й продуктивно діяти відносно них) (А. Хуторський); 4) спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень (О. Пометун).

Як видно, у представлених визначеннях терміна „компетентність” спостерігаються певні відмінності, проте вони не є принциповими. З урахуванням трактування вищевказаного поняття науковцями пропонується визначення дефініції „ключова компетентність”. Так, на їхню думку, ключові компетентності – це:

- найвагоміші й найбільш інтегровані компетентності (О. Овчарук [2, с. 8]);
- компетентності що відносяться до загального (метапредметного) змісту освіти (А. Хуторський [4, с. 63]);
- визначальні компетентності які відповідають умовам реалізації, що не обмежені, занадто специфічні, проте певною мірою універсальні (С. Шишов [5, с. 20]);
- об'єктивна категорія, яка фіксує суспільно визнаний комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень тощо, які можна застосовувати у широкій сфері діяльності людини (О. Пометун [3, с. 67]).

Вважаємо, що різні визначення поняття „ключова компетентність” у науковій літературі теж не суперечать між собою, даючи можливість з різних сторін схарактеризувати цей багатоаспектний феномен. О. Пометун також визначає основні ознаки ключових компетентностей а саме такі:

- поліфункціональність дають можливість вирішувати різноманітні проблеми в різних царинах особистого й суспільного життя;
- надпредметність і міждисциплінарність: застосовні не тільки у школі, а й в інших галузях життєдіяльності;
- багатомірність: охоплюють знання, розумові процеси, інтелектуальні навчальні та практичні вміння, творчі здібності, стратегії, технології, процедури, емоції, оцінку тощо;
- забезпечують широку сферу розвитку особистості: її логічного, творчого та критичного мислення, самопізнання, самовизначення, самооцінки, самовиховання й т. ін. [3, с. 67].

Як свідчить аналіз наукових праць, ученими пропонуються різні підвалини щодо виокремлення груп ключових компетентностей. Так, І. Зимня виділяє три групи таких компетентностей. На її думку, перша група об'єднує компетентності щодо ставлення людини до себе як до особистості та суб'єкта діяльності. До цієї групи дослідниця відносить: 1) компетентності, які пов'язані із збереженням здоров'я людини (знання та дотримання норм здорового способу життя, правил особистої гігієни та ін.); 2) компетентності ціннісно-сміислової орієнтації у світі (цінності буття, культури науки тощо); 3) компетентності інтеграції (структурування знань, ситуативно-адекватної актуалізації знань та ін.); 4) компетентності громадянськості (знання та дотримання прав і обов'язків громадянина тощо); 5) компетентності самовдосконалення, саморегулювання, саморозвитку, особистої та предметної рефлексії.

За І. Зимньою, друга група складається із компетентностей, які мають відношення до соціальної взаємодії людини та соціальної сфери (компетентності соціальної взаємодії із суспільством, колективом і партнерами, толерантність, соціальна мобільність), а також компетентності у спілкуванні (крос-культурне спілкування, ділова переписка, усне мовлення, письмова комунікація та ін.).

До третьої групи дослідниця відносить компетентності, які стосуються діяльності людини (постановка та розв'язання пізнавальних завдань, створення та розв'язання проблемних ситуацій, планування, проектування й моделювання діяльності тощо), а також компетентності інформаційних технологій (прийом, опрацювання, видача інформації тощо) [1, с. 22].

С. Шишов здійснює розподіл ключових компетентностей на групи залежно від того, які можливості вони дають людині, а саме:

- вивчати (вміти з користю використовувати досвід, організувати взаємозв'язок своїх знань та упорядковувати їх, самостійно займатися власним навчанням тощо);
- шукати (використовувати різні бази даних, отримувати інформацію, вміти працювати з документами та класифікувати їх і т. ін.);
- думати (критично ставитися до різних аспектів життєдіяльності, організувати взаємозв'язок минулих і теперішніх подій, відпрацьовувати власну позицію в дискусіях та ін.);
- співпрацювати (вміти працювати у групах, приймати рішення, вміти домовлятися тощо);
- прийматися за справу (включатися у проект, нести відповідальність, організувати свою роботу та ін.);
- адаптуватися (виявляти гнучкість у потоці швидких змін, вміти використовувати нові технічні й інформаційні комунікації) [5, с. 21].

О. Пометун констатує, що у вітчизняній науковій думці поширеним принципом щодо виділення ключових компетентностей є їх відбір відповідно до сфер суспільного життя, в яких особистість реалізує себе та організує власну діяльність. За результатами діяльності робочої групи з питань запровадження компетентнісного підходу, створеної в рамках проекту ПРООН „Освітня політика та освіта „рівний – рівному”, запропоновано такий перелік ключових компетентностей: 1) уміння вчитися (навчальна); 2) громадянська; 3) загальнокультурна; 4) компетентність з інформаційних та комунікативних технологій; 5) соціальна; 6) підприємницька; 7) здоров'язберігаюча [3, с. 67].

Висновки.

1. В умовах динамічного розвитку суспільства перехід шкільних закладів до оцінювання результатів навчання школярів через компетентності є цілком виправданим кроком. Найважливішими серед них є ключові компетентності. Проте, як свідчить вивчення наукової літератури, дотепер триває дискусія між науковцями щодо переліку та змісту таких компетентностей. Це значно ускладнює розробку процедур та критеріїв щодо їх оцінювання як результатів освіти.

2. На основі врахування різних точок зору науковців тощо трактування поняття ключових компетентностей ми дійшли висновку, що в контексті нашого дослідження під цією категорією йдеться про системну сукупність суспільно визнаних знань, умінь, навичок, цінностей, які є результатом засвоєння учнями метапредметного змісту освіти. Ключові компетентності мають надпредметний і міждисциплінарний характер. Їх можна застосувати в різних сферах життєдіяльності людини.

3. Однією з провідних цілей сучасної шкільної освіти є формування загальної життєвої компетентності людини як сукупності її ключових компетентностей. Ця компетентність є інтегральною властивістю людини.

Наше дослідження не претендує на вичерпний аналіз розглянутої проблеми. У подальшій науково-дослідній роботі передбачається здійснити аналіз ієрархічної системи компетентностей різного рівня.

Література

1. Зимняя И. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Дайджест педагогічних ідей та технологій Школа-парк. – 2003. – № 4. – С. 18-23.
2. Овчарук О.В. Развитие компетентного подхода: стратегические ориентиры международной спільноти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С. 6-15.
3. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентного підходу в українській освіті // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С. 66-72.
4. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.
5. Шишов С. Понятие компетенции в контексте качества образования // Дайджест педагогічних ідей та технологій Школа-парк. – 2002. – № 3. – С. 20-21.

Надійшла до редакції 29.01.2008р.